

írás, aki érdeklődik a szabványosítás iránt, hiszen az egységes elvek kialakítása és működtetése nemcsak a termelés, a kereskedelem és a szolgáltatások területén, hanem a szakmai diszkurzusban, így a nyelvi közvetítés területén az egyértelmű kommunikáció biztosítása érdekében napjainkra elengedhetetlenné vált.

Tamás Dóra Mária

Klaudy Kinga, Robin Edina, Seidl-Pécs Olívia (szerk.)

Bevezetés a fordítás és a tolmácsolás kutatómódszertanába II.: Speciális rész

Budapest: ELTE FTT és MANYE Fordítástudományi Szakosztály, 2024. 426 p, ISBN 978-963-489-613-5

A „Bevezetés a fordítás és a tolmácsolás kutatómódszertanába II.: Speciális rész” című könyv az első kötet („Bevezetés a fordítás és a tolmácsolás kutatómódszertanába I.: Általános rész”) szerves kiegészítéseként jelent meg szintén az Eötvös Loránd Tudományegyetem Fordító- és Tolmácsoló Tanszéke és a Magyar Alkalmazott Nyelvészek és Nyelvtanárok Egyesülete Fordítástudományi Szakosztályának közös gondozásában, mintegy két évvel az első rész megjelenése után. Míg az első kötet tanulmányai a fordítástudományi kutatások általános módszertani kérdéseivel foglalkoznak, addig a recenzio tárgyát képező második kötet tanulmányai – az első kötethez képest mintegy kétszeresére duzzadt terjedelemben és jelentősen kibővült szerzői gárdával – a fordítástudomány különböző részterületeinek kutatásához adnak módszertani útmutatót, ahogyan az a bevezetőben is olvasható, és elsősorban a fordítástudományi doktori programok hallgatóinak kívánnak segítséget nyújtani, hogy a doktoranduszok könnyebben megtervezhessék kutatásuk irányát. A szerkesztők ugyan nem verik nagydobra, azonban

az olvasó egy, a hazai fordításkutatásban úttörő jelentőségű, hiánypótló kötetet tarthat a kezében. Az angol nyelvű szakirodalomban is csak elvétve találunk ehhez hasonló műveket; jellegét tekintve Williams és Chesterman (2002) „*The Map: A Beginner's Guide to Doing Research in Translation Studies*”, Saldanha és O'Brien (2013) „*Research Methodologies in Translation Studies*”, Mellinger és Hanson (2016) „*Quantitative Research Methods in Translation and Interpreting Studies*”, című könyvét, valamint a Zanettin és Rundle (2022) által szerkesztett „*The Routledge Handbook of Translation and Methodology*” című tanulmánykötetet lehetne idesorolni, de – mint az az évszámokból is látszik – a kifejezetten kutatómódszertani céllal összeállított fordítástudományi művek nemzetközi szinten sem tekintenek vissza komolyabb múltra, Magyarországon pedig különösen nem.

Az online is elérhető kötet három nagy fejezete a fordítással, a tolmácsolással és az audiovizuális fordítással foglalkozik (ezen a ponton jegyezném meg, hogy a pdf-formátumú könyv könnyebb használhatósága érdekében hasznos lenne, ha a tartalomjegyzékben szereplő címek egyben hiperhivatkozásként működnének, amelyre kattintva közvetlenül az adott tanulmányhoz jutnánk). Az első, tematikus részben található cikkek közös alapja, hogy a fordítást nem pusztán nyelvi közvetítésként, hanem komplex, kulturálisan és társadalmilag beágyazott tevékenységként ábrázolják, miközben rávilágítanak komplexitására és multidiszciplináris jellegére. A tanulmányok széles spektrumot ölelnek fel a fordítói kompetencia és a fordítási folyamat kutatásától kezdve a szövegszintű elemzéseken át egészen az interkulturális és ideológiai szempontokig. A könyv második tematikus egysége a tolmácsoláskutatás különféle irányzatait és módszereit mutatja be. A tanulmányok eltérő mélységű empirikus kutatások alapján a tolmácsolás gyakorlati és elméleti oldalát vizsgálják többféle tudományterület eredményeire támaszkodva és olyan fontos

kérdéseket boncolgatva, mint a jegyzetelési technikák, a beszédprodukciónak jellemzői és a kutatásban alkalmazott kognitív módszerek. Az audiovizuális fordításról szóló fejezetet az írott és beszélt nyelvi közvetítés, tehát az első két tematikus egység közti átmenet jelképezi. Az, hogy ez az időközben legnépszerűbb kutatási témává avanzsált terület külön fejezetben kapott helyet, a fordítástudományi szakirodalomban jártas olvasók számára nem igényel különösebb magyarázatot, viszont így még nyomasztóbb a fordítás túlsúlya a tolmácsolással foglalkozó tanulmányokkal szemben. Általános, nem csak Magyarországon megfigyelhető jelenségről van szó: a tolmácsok nagyobb szakmai presztízse és messzebbre elérő hangja ellenére a tolmácsoláskutatóknak jóval szerényebb szakirodalom áll rendelkezésére – ennek nyilvánvaló okaira most nem térnék ki. Innen nézve már nem meglepő a viszonylag szűkre szabott tolmácsoláskutatói fejezet, annál inkább sem, mivel a mai napig Magyarországon megvédett közel hetven fordítástudományi disszertáció között alig egy tucat tolmácsolással foglalkozó munkát találunk, az arányokat tekintve tehát a fejezetek hű képet adnak a hazai (és nemzetközi) kutatások főbb trendjeiről. Az első fejezet terjedelme ugyanakkor véleményem szerint lehetővé tett volna egy belső strukturálást aszerint, hogy a tanulmányok mely szempontra helyezik a hangsúlyt, de ez semmit nem von le a kötet használhatóságának értékéből, hiszen a szerkesztők törekedtek arra, hogy a tematikusan összekapcsolódó tanulmányok egymás mellé kerüljenek (szövegnyelvészeti kutatások, nyelvhelyesség, terminológia, interkulturalitás stb.). A vizsgált fordítástudományi jelenségek láttán megállapíthatjuk, hogy a szerzők átfogó és kellően kiegyensúlyozott képet nyújtanak a tudomány állásáról, még akkor is, ha az egyéni preferenciák alapján nyilván mindenki találhat olyan, bőséges szakirodalmat felvonultató területet, amely a kötetben nem vagy nem kellő részletességgel jelenik meg (a fordítás receptív szakasza, gépi fordítás, a mester-

séges intelligencia hatása, közösségi fordítás, etikai szempontok stb.) – egyrészt nyilvánvaló terjedelmi okoknál fogva, másrészt, mert egy ilyen tanulmánykötet óhatatlanul a szerkesztők szubjektív válogatási szempontjain alapul.

A témák dicséretesen sokszínű palettájának egyetlen (és többszerzős kötetek esetében valószínűleg szükségszerű) hátránya, hogy a tanulmányok nem állnak össze koherens egésszé, és inkább egy-egy területről adnak (rendkívül értékes) pillanatképet, ami viszont megnehezíti a téma integráltabb megértését, az egyes módszertani irányok összehangolását. Szem előtt tartva, hogy az elsődleges célközönséget kezdő kutatók alkotják, és egy kutatómódszertani bevezetőről van szó, kíváncsian lenné, ha a tanulmányok egységes (elméleti) keretet alkotva végig tudnák vezetni a doktoranduszokat a kutatási folyamaton. Ennek hiányában a kötet az olvasóra bízva a különféle elméletek és módszerek rendszerezését. Bár ez nem von le a tanulmánykötet értékéből, véleményem szerint kevésbé teszi lehetővé a kutatási karrierjük elején álló doktoranduszok által történő önálló tanulmányozást, viszont kiváló lehetőséget biztosít arra, hogy az egyes témákat például egy kutatómódszertani szeminárium keretében dolgozzák fel.

Az eltérő tematikai súlypontok ellenére a tanulmányok viszonylag egységes mintát követnek: a legfontosabb szakirodalmi források alapján szummatív jelleggel mutatják be a téma elméleti hátterét és a kutatási módszereket, majd kijelölik a jövőbeli kutatások előtt álló főbb feladatokat, ugyanakkor – a szerkesztők deklarált célja ellenére – az előbbi és az utóbbi szempontból is támadhat némi hiányérzetünk: a tanulmányok között vannak olyanok, amelyek főleg a 2000-es évek előtt vagy legjobb esetben is a 2010-ig megjelent publikációkra hivatkoznak, holott – ahogy a szerkesztők is írják az első kötetben – „az utóbbi néhány évtizedben a sokáig még a létjogosultságaért küzdő fordítástudomány [...] rendkívüli fejlődésen ment keresztül a kutatások módszertani megközelítését, apparátu-

sát és kidolgozottságát illetően.” [kiemelés tőlem] Ezt a rendkívüli kutatómódszertani fejlődést véleményem szerint nem mindegyik tanulmánynak sikerült meggyőző módon prezentálnia, sőt úgy tűnhet, néhány esetben inkább a fordítástudomány közel két évtizeddel előtti állapotáról kapunk (egyébként átfogó) képet. Talán ezzel függ össze, hogy így a bevezetőben megfogalmazott cél, a „jövőben elvégzendő kutatások lehetséges irányainak” felvázolása sem valósul meg maradéktalanul. Ugyanakkor tegyük hozzá, hogy mindegyik tanulmányban megtaláljuk az adott téma szempontjából alapkünnének számító forrásokat, kutatási módszereket és módszertani alapelveket, így a tanulmánykötet a céljának megfelelően kiválóan alkalmas a témában való kutatás előkészítésére és a doktoranduszok munkájának megkönnyítésére. Az irodalomjegyzékben szereplő idegen (főleg angol nyelvű) szakirodalmi forrásokra való kitérés elősegíti a nemzetközi fordítástudományi trendek megismerését, a globális tudományos diskurzushoz való kapcsolódást és ezáltal a kutatási munka minőségének javítását.

A tanulmányok végén található rövidebb-hosszabb terminusjegyzék mintegy kibővített kulcsszógyűjteményként is használható, alapos áttekintést adva az adott témáról. A ki-fejezések mellett tanulmányonként eltérő mértékben az angol megfelelőket is megtaláljuk, de ilyen szempontból felfedezhető némi következetlenség – pedig az idegen nyelvű terminusok ismerete megkönnyíthetné a már évtizedek óta megkerülhetetlennek számító angol nyelvű szakirodalomban való tájékozódást.

Összességében a szerkesztők egy példaértékű kötetet állítottak össze, amellyel a magyarországi fordítástudományban eddig ismeretlen műfajt teremtettek. A tanulmányok pontos látleletet adnak egyrészt a fordítástudományi kutatások aktuális módszereiről, másrészt a Magyarországon folyó kutatások főbb trendjeiről. A fentebb említett apróbb és a használatot egyáltalán nem befolyásoló

hiányosságoktól eltekintve egy jól megszerkesztett, logikusan felépített, módszertani tanácsokban sem szűkölködő könyv született, amely nem hiányozhat a fordító- és tolmácsképző intézmények és a fordítástudományi kutatók polcairól (illetve merevlemezéről).

IRODALOM

- Williams, J. & Chesterman, A. (2002). *The Map: A Beginner's Guide to Doing Research in Translation Studies*. Routledge.
- Saldanha, G. & O'Brien, S. (2013). *Research Methodologies in Translation Studies*. Routledge.
- Mellinger, Ch. & Hanson, Th. (2016). *Quantitative Research Methods in Translation and Interpreting Studies*. Routledge.
- Zanettin, F. & Rundle, Ch. (2022). *The Routledge Handbook of Translation and Methodology*. Routledge.

Fáy Tamás

Kuna Ágnes

Az orvos–beteg kommunikáció nyelvészeti elemzése.

Elmélet, gyakorlat, módszer

Budapest: ELTE Eötvös Kiadó, 2024, 327 o.

ISBN 978-963-489-694-4

ISBN 978-963-489-692-0 (pdf)

ISBN 978-963-489-693-7 (epub)

<https://doi.org/10.21862/BeszKutAlk2024/Kuna/6944>

A modern orvostudomány fejlődése, a technológiai újítások és a korunkban zajló információs forradalom révén minden korábbinál kiemeltebb figyelem fordul a betegellátásban történő kommunikáció felé. Kuna Ágnes *Az orvos–beteg kommunikáció nyelvészeti elemzése. Elmélet, gyakorlat, módszer* című monográfiája az orvos–beteg kommuniká-